

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE EFECTUATE ÎN ANII 1982 și 1983 LA ANSAMBLUL STELEA DIN TÎRGOVIȘTE

de GHEORGHE CANTACUZINO,
PETRU DIACONESCU
și GABRIEL MIHĂESCU

Prilejuate de lucrările de restaurare și punere în valoare a unui reprezentativ ansamblu arhitectural medieval din Tîrgoviște, săpăturile arheologice care s-au efectuat la ansamblul Stelea în 1982 și 1983¹ au continuat și încheiat cercetările întreprinse aici în 1969-1973² și 1980-1981³. Au fost urmărite în special problemele legate de evoluția clădirii situate la nord de turnul ridicat în ultimul sfert al sec. al XVI-lea, ca și de precizarea planimetrului unor ruine aflate la sud de acesta sau a traseului zidului de incintă pe latura vestică și în partea de nord-est a ansamblului, precum și cercetarea zonei încă neatinșă de săpăturile de la sud-vest de otitoria lui Vasile Lupu. Săpăturile⁴ s-au concentrat în interiorul construcției de la nord de turn și pe laturile sale de nord și de vest, fiind de asemenea sondate zonele situate la sud-vest de biserică, la sud de turn sau în apropierea zidului de incintă. Ca și în anii precedenți, au putut fi obținute date semnificative privind evoluția vieții urbane a Tîrgoviștei medievale.

Depunerile arheologice și vestigiile a căror succesiune a fost constatată prin observații stratigrafice în cursul săpăturilor din 1982 și 1983 aparțin principalelor etape de locuire documentate în această zonă, începând cu cea de la sfârșitul sec. al XIV-lea-începutul sec. al XV-lea și continuând cu cele marcate prin lucrările de construcție efectuate la sfârșitul sec. al XV-lea-începutul sec. al XVI-lea, în ultimul sfert al sec. al XVI-lea, la mijlocul sec. al XVII-lea sau la începutul sec. al XVIII-lea și mai târziu. La sud de biserică și în mai mică măsură la nord-est de aceasta au fost descoperite numeroase morminte aparținând cimitirului existent în jurul lăcașului atât în ultima parte a sec. al XVI-lea, cât și în sec. al XVII-lea și ulterior, deranjate de înmormântări sau de alte intervenții târzii.

Locuirea datând de la sfârșitul sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, careia îi corespunde un strat subțire cu resturi de cărbune și chirpici suprapus humusului de peste solul viu, este reprezentată de complexe de locuire, de diferite gropi, precum și de urme ale unui nivel de călcare amenajat din pietriș și lut bătut. A fost descoperită în apropierea zidului exterior de incintă (în S.30) - fără a putea fi cercetată integral - o locuință semîngropată, cu lățimea de peste 3 m, databilă, fiind seama de nivelul de la care a amenajată și de materialul arheologic descoperit, la sfârșitul sec. al XIV-lea.

Tot unei astfel de locuire îi poate fi atribuit colțul unei gropi aproximativ rectangulară, adâncită cu 0,40-0,50 m sub nivelul de săpare,

descoperită în una din secțiunile de la sud de biserică (S.32). În imediata sa apropiere se afla o groapă circulară cu diametrul de circa 1,25 m, adâncă de peste 0,70 m, acoperită de un strat gros de arsură și cuprinzând numeroase fragmente ceramice sgraffitate.

Un interesant complex de locuire a fost surprins parțial la circa 14 m de construcția de la nord de turn, în S.25. Este vorba de o groapă având adâncimea de 3 m de la nivelul de săpare - care corespunde începutului sec. ai XV-lea, iar lățimea de 1,30 m la fund și 1,85 m cu circa 1,20 m mai sus. În interior au fost găsite resturi de cnirpici, fragmente de canle-borcan și două unelte de fier. Este posibil ca acest complex să reprezinte un colț sau o firidă a pivniței unei clădiri de lemn. Din motive obiective nu a fost posibilă extinderea cercetării sale, partea descoperită fiind insuficientă pentru lămurirea problemelor pe care le ridică. Mai trebuie menționate, în sfârșit, urme din aceeași etapă de locuire care pot fi atribuite unei locuințe sau poate grădiciului unei pivnițe, găsite în ianuarie 1983 cu ocazia săpării șanțului de fundație pentru prispa de pe latura estică a clădirii în curs de restaurare, la circa 18 m nord de turn.

Sucesiunea principalelor etape de construcție în zonele cercetate poate fi constatată prin urmele de mortar și moloz sau prin straturile groase de pietriș reprezentând diferite amenajări postconstructive, corespunzând fazelor de la sfârșitul sec. ai XV-lea și ultimul sfert al sec. al XVI-lea sau celor de la mijlocul sec. ai XVII-lea și din sec. ai XVIII-lea. Un strat cu urme de arsură aflat între nivelurile ultimului sfert al sec. ai XVI-lea și mijlocul sec. ai XVII-lea, sesizat la sud de turn (în S.24), poate fi pus în legătură cu o împrejmuire de lemn de la sfârșitul sec. ai XVI-lea.

În atenția cercetărilor a stat în mod special verificarea existenței urmelor unui eventual edificiu de cult anterior celui din a doua jumătate a sec. ai XVI-lea. Astfel de urme nu au fost descoperite, deși prin secțiunile trasate în 1983 a fost încneiată sondarea întregii suprafețe din jurul ctitoriei lui Stelea spătarul. Acest lăcaș apare astfel cu certitudine ca fiind primul ridicat pe acest loc

Săpăturile din 1982 au permis o cercetare mai cuprinzătoare a urmelor vecinii construcției de zid aflată sub casa de la nord de turn și care datează de la sfârșitul sec. ai XV-lea. Colțul de sud-est al acesteia fusese descoperit în 1970, iar în 1981 a putut fi cunoscută lățimea sa, precum și alte detalii. Clădirea avea o lungime de peste 29 m și lățimea de 8,80 m. Zidurile sale exterioare, din piatră și cărămidă în casete, păstrând în exterior resturi de tencuială, erau ridicate pe fundații adânci (0,40-0,45 m) din piatră cu mortar și aveau grosimea de 0,80-0,85 m. În privința compartimentării interioare s-au descoperit două ziduri longitudinale, cu grosimea de 0,60 m, la o distanță de 1,80 m de peretele exterior dinspre vest și la 1,40 m de cel dinspre est, delimitând poate cîte un coridor care mărginea pe fiecare din laturi un spațiu având lățimea de circa 4 m. Nu au fost descoperite în săpăturile din interior, nici de sub fundamentele zidurilor din sec. ai XVII-lea, urme ale unor ziduri

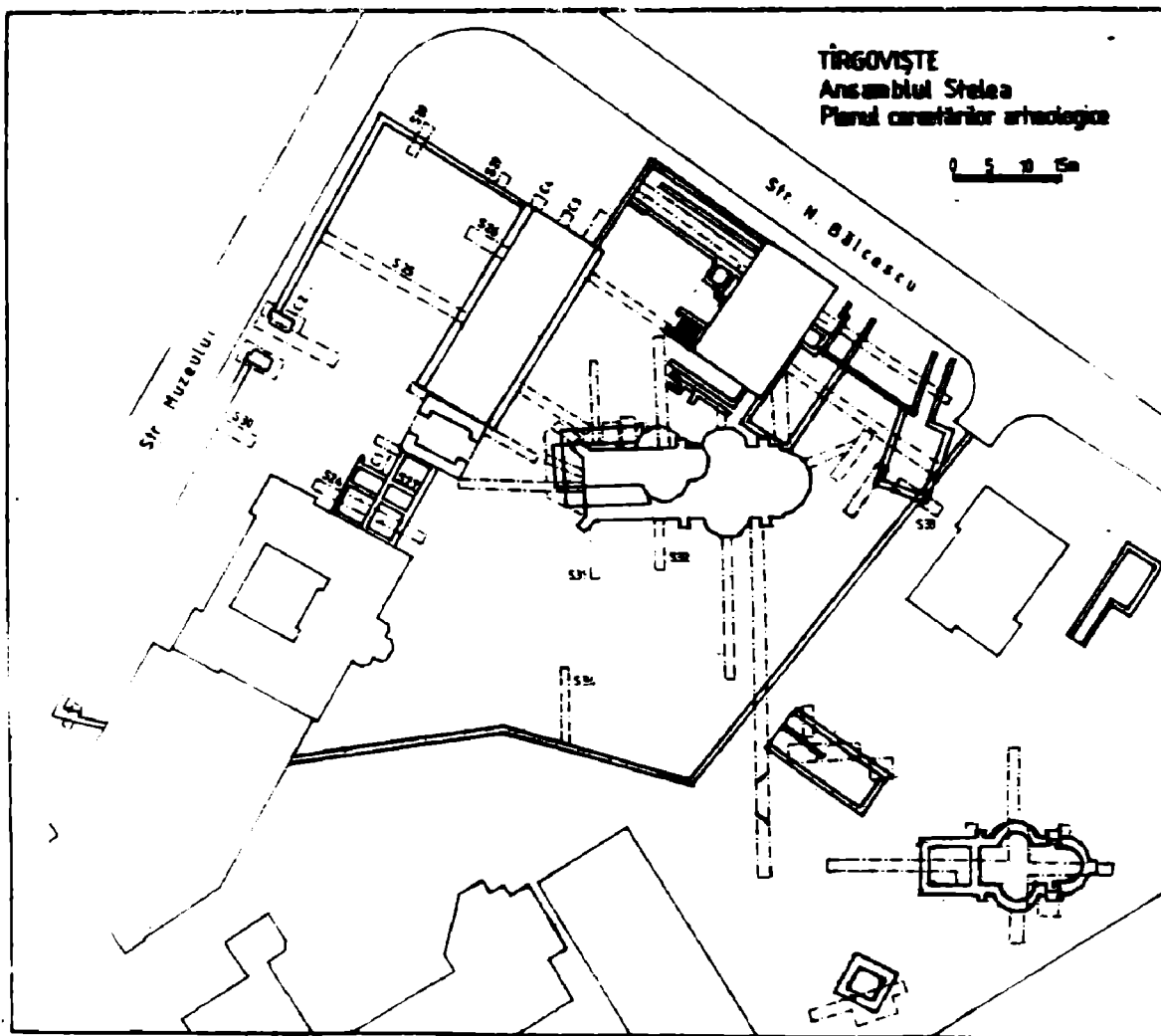

Fig.1.-Tîrgoviște, ansamblul Stelea. Planul cercetărilor arheologice.

transversale de compartimentare a clădirii de la sfârșitul sec. al XV-lea. Poate fi avută în vedere eventualitatea existenței unor pereți din piatră sau lemn. Resturi de temelie descoperite la exterior, pe latura vestică, pot fi legate de accesul în clădire. În interior, în partea de sud-vest, au fost găsite cărămizi cu formatul "în spic", provenind din prima pardoseală. Alte câteva cărămizi, așezate pe un pat de moloz, pot reprezenta resturi ale unei pardoseli refăcute, probabil în ultimul sfert al sec. al XVI-lea. Unele transformări din această perioadă - când la sud de clădirea care ne preocupă a fost ridicat turnul clopotniță - sînt sugerate de o monedă din 1585 descoperită într-un strat de moloz sub nivelul fundației construcției din sec. al XVII-lea, în încăperea din colțul de sud-vest al acesteia.

Clădirea ridicată la sfârșitul sec. al XV-lea a continuat să existe în cursul sec. al XVI-lea și în primele decenii ale sec. al XVII-lea, fiind demolată cu prilejul lucrărilor din al cincilea deceniu al aceluia secol. Zidurile, cu excepția celui dinspre sud, au fost demolate pînă la nivelul de călcare din acea vreme, păstrînd din elevație o porțiune înaltă de circa 0,50 m.

Între transformările aduse ansamblului la mijlocul sec. al XVII-lea se include și reconstruirea casei de la nord de turn. Construcția nou ridicată pe locul celei demolate avea aproximativ aceeași lungime ca și cea anterioară și o lățime cu 0,70-0,80 m mai mare. Zidul său estic se ridică deasupra celui al clădirii de la sfârșitul sec. al XV-lea, iar cel sudic se afla puțin mai spre exterior. Pe latura dinspre turn, peretele noii construcții era alipit celui anterior. Șanțurile de fundare a zidurilor care nu se ridică deasupra celor demolate sînt săpate în diferite straturi de nivelare. Fundațiile respective sînt puțin adînci - circa 0,50 m, singura excepție fiind observată în partea de sud-vest a clădirii (culoarul nr. 10), unde, datorită unei gropi foarte adînci aflată în dreptul zidului exterior, fundația acestuia și a unui zid transversal este mult lătită, pe un plan semicircular și are o adîncime de peste 1,30 m. Adîncimea mică a fundațiilor este compensată prin lățimea lor, care ajunge în cazul zidurilor interioare la 0,90-1,10 m; pe latura nordică fundația este lătită față de elevație cu circa 0,50 m. Pentru a se asigura rezistența clădirii, ținînd seama de faptul că fundațiile nu se sprijină pe solul viu, a fost necesară ridicarea lor pe piloți de lemn cu diametrul de circa 0,10 m, bătuți în pămînt la un interval de 0,20-0,30 m. S-au putut observa, pe laturile de nord și de vest, urmele unor goluri de tiranți la nivelul părții superioare a fundației. Zidurile exterioare, construite din piatră și cărămidă în casete, au grosimea de circa 0,80 m, iar cele interioare de circa 0,60 m.

În privința compartimentării interioare, aceasta era organizată simetric în raport cu un zid median longitudinal. De fiecare parte a acestuia se aflau cîte două grupuri de două încăperi, avînd între ele o mică săliță în care se pătrundea din exterior. La extremitatea nordică se aflau două încăperi cu accesul din exterior. Camerele erau luminate de cîte două ferestre și pardosite cu cărămizi dreptunghiulare. Pe cele două la

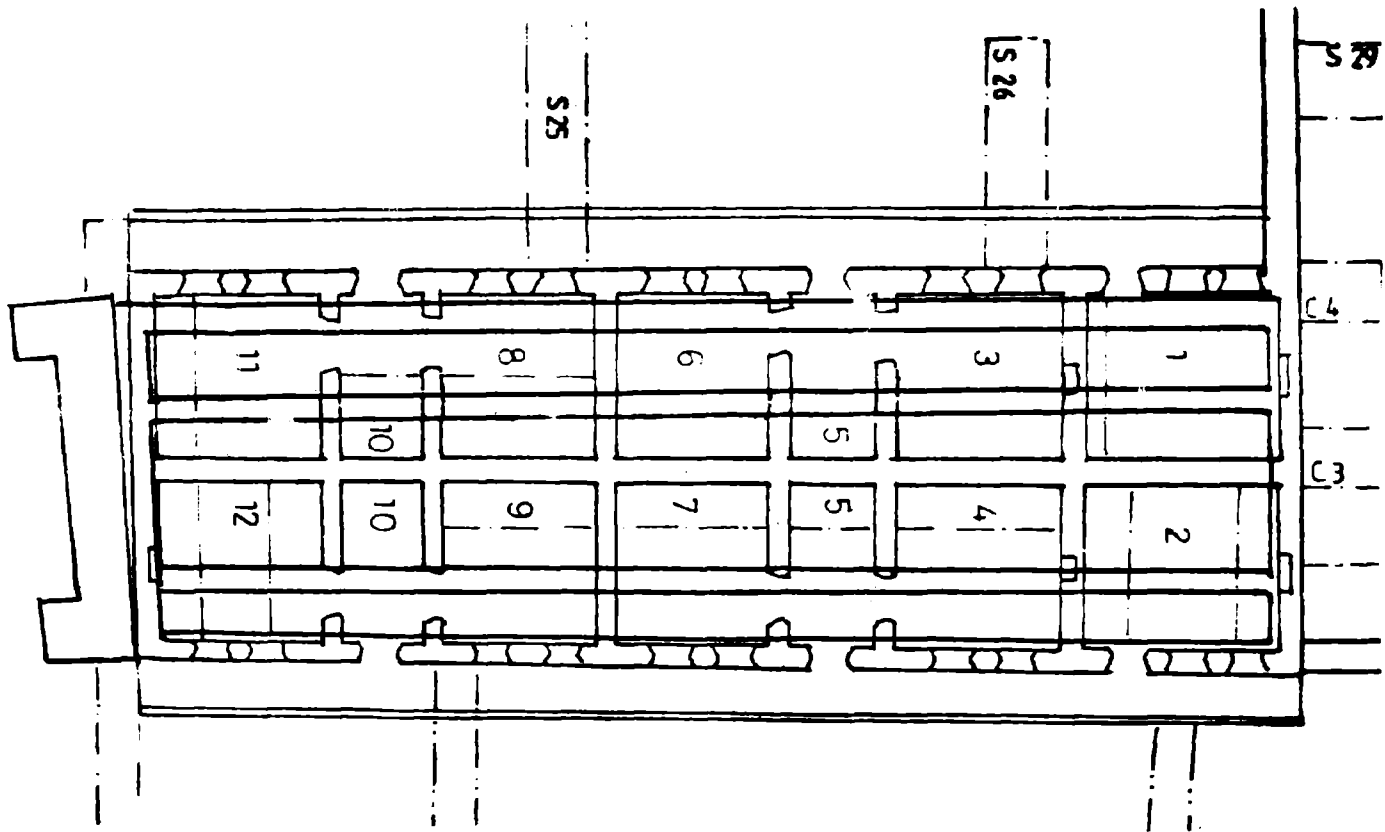
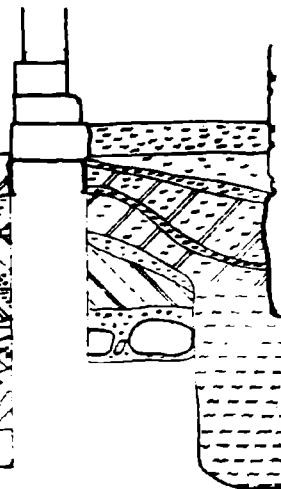
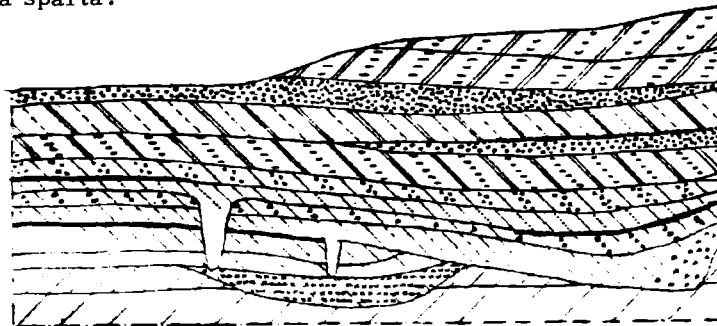

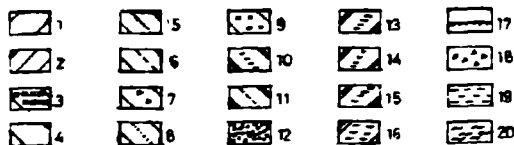
Fig.2.-Tîrgoviște, ansamblul Stelea. Planul cercetărilor arheologice la clădirea din partea de nord-vest a incintei - detaliu.

Fig.3.-Tîrgoviște, ansamblul Stelea,1982. Profilul nordic al S.26.

Legenda: 1, sol viu roșcat; 2, humus; 3, lut cu mult cărbune;
 4, lut cu urme de cărbune; 5, lut galben bătut; 6, pământ gălbui, urme cărbune, chirpici; 7, strat cu chirpici și cărbune;
 8, pământ cenușiu-castaniu, pigmenți cărbune, arsură; 9, pământ negru, cărbune; 10, lut bătut, pigmenți cărbune; 11, pământ cenușiu-castaniu, pietricele, moloz, cărbune; 12, pietriș;
 13, pământ cenușiu, cărbune, moloz; 14, pământ cenușiu cu moloz; 15, pământ cenușiu, moloz, cărămidă; 16, pământ negru, moloz; 17, cărbune; 18, chirpici; 19, nivelare lut; 20, moloz, cărămidă spartă.

fundatie
 sec. XVII

0 1m

TÎRGOVIȘTE - Ansamblul Stelea 1982
 Încăperea nr.2 - sondaj sud-vest
 Profil nord-estic

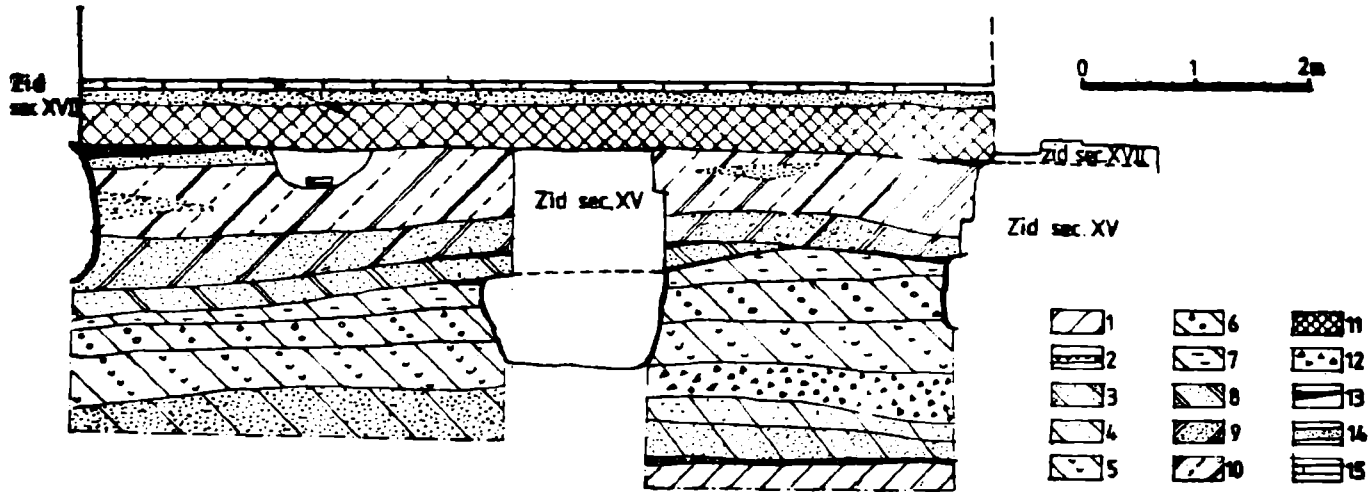

Fig.4.-Tîrgoviște, ansamblul Stelea, 1982. Profilul nordic al sonde-
 jului din încăperea nr.2 a clădirii din partea de nord-vest a
 incintei. Legenda: 1, humus; 2, lut bătut; 3, pământ casta-
 niu cu pietriș și cărbune; 4, pământ cenușiu, pigmenți cărbu-
 ne; 5, pământ castaniu, urme chirpici, cărbune; 6, nivelare,
 pământ gălbui cu pietriș; 7, pământ lutos castaniu, pietricele,
 urme cărbune; 8, pământ cu pietriș, urme moloz, cărămidă;
 9, nivelare cu nisip fin; 10, pământ castaniu, urme cărămidă,
 pigmenți moloz; 11, pământ cenușiu nisipos; 12, chirpici;
 13, mortar; 14, nisip; 15, pardoseală cărămidă.

turi lungi ale clădirii se afla câte o prispă cu stâlpi de lemn, pe temelie de piatră. Observațiile stratigrafice asupra acestor temelii sînt îngreunate de numeroasele intervenții tîrzii; ele datează probabil din sec. al XVIII-lea.

Clădirea a suferit o serie de transformări în sec. al XVIII-lea, constatate prin săpăturile arheologice și prin cercetarea arhitecturii. În una din încăperile dinspre sud-vest (nr.8) a fost descoperit un zid transversal, demolat ulterior. Și altă încăpere dinspre vest (nr.3) a fost compartimentată printr-un zid la care apoi s-a renunțat. S-a constatat și refacerea pardoselii de cărămidă. În diferite etape au fost demolate zidurile care despărțeau sălițele de pe cele două laturi ale clădirii, au fost practicate noi deschideri, modificate unele ferestre, înălțate zidurile. Într-o perioadă tîrzie nivelul interior a fost mult ridicat, amenajîndu-se o podea de scînduri. Prisma a suferit și ea transformări, ultimele în secolul nostru, cînd stîlpii de lemn au fost înlocuiți cu stîlpii și balustrada de zid.

Cercetările arheologice au îmbogățit informațiile privind pirnița de la sfîrșitul sec. al XV-lea situată către nord-est. Diferite porțiuni mult demantelate ale zidurilor acestuia au fost surprinse în cursul campaniilor anterioare, permițînd o reconstituire ipotetică a planului său și a dimensiunilor - lungimea peste 9 m, lățimea circa 6 m, cu un gîrlici lat de 2 m și lung de circa 9 m. În 1983 a putut fi parțial degajată fața interioară a peretelui dinspre sud-vest al pivniței. Și acesta este în bună parte demantelat, dar mai păstrează puțin din paramentul de piatră și cărămidă, acoperit cu tencuială. Resturilor acestui perete li se suprapune zidul de incintă al mănăstirii, ridicat către mijlocul sec. al XVII-lea, al cărui traseu a putut fi precizat cu această ocazie și în această parte.

Săpăturile au adus precizări privind construcțiile de la sud de turn. În sec. al XVII-lea a fost construit, în prelungirea laturii vestice a acestuia, un zid de incintă din piatră și cărămidă în casete, avînd lățimea de peste 1 m, cu o fundație adîncă de 1 m. Au fost descoperite - alipite incintei spre interior - trei încăperi avînd lățimea de circa 4 m, cu ziduri din piatră și cărămidă în casete, groase de 0,60 sau 0,70 m, pe fundații adînci de 0,60 sau 0,80 m, pardosite cu cărămidă. La exteriorul zidului au fost adosate la sfîrșitul sec. al XVII-lea sau începutul sec. al XVIII-lea alte încăperi cu o dispunere asemănătoare. Zidul nordic și o parte a celui vestic al acestora, în apropierea turnului, nu au fost descoperite; este posibil ca ele să fi fost demantelate pînă la talpa fundației.

A fost cercetat în mai multe puncte zidul de incintă exterior, care pe latura nordică continuă peretele corespunzător al clădirii de la nord de turn. În anumite porțiuni se observă refaceri din temelie a zidului, probabil în sec. al XVIII-lea. În grosimea zidului se disting, în apropierea porții, urmele unor grinzi longitudinale. S-a constatat că cele două picioare masive de zidărie ale porții de intrare în incinta exterioară sînt ulterioare zidului, fiind construite probabil tot la începutul sec. al XVIII-lea.

Lucrările de amenajare din partea de sud a ansamblului au permis și

TÎRGOVIȘTE - Ansamblul Stelea 1982

Sonda în încăperile nr. 8 și 10, Profil SE

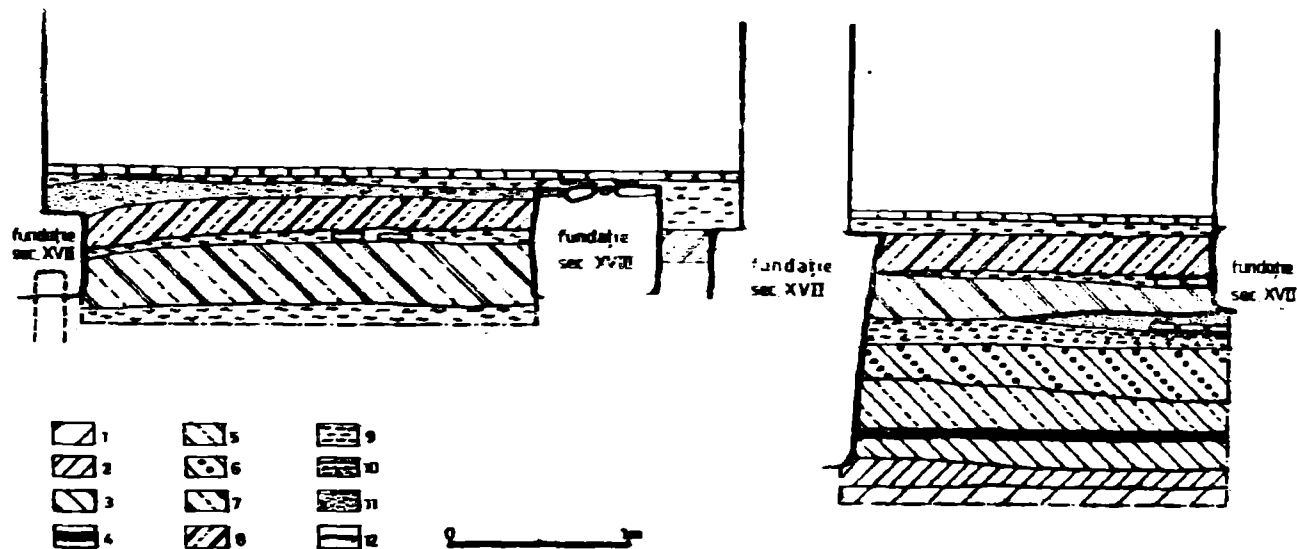

Fig.5.-Tîrgoviște, ansamblul Stelea, 1982. Profilul estic al sondajului efectuat în încăperile nr.8 și nr.10 ale clădirii din partea de nord-vest a incintei. Legenda: 1, sol viu roșcat; 2, humus; 3, pământ negru-cenușiu, cărbune, pământ ars; 4, pietriș, lut, bătut; 5, pământ negru-cenușiu, cărbune, arsură; 6, pământ cenușiu deschis, pietriș, urme moloz; 7, pământ cenușiu, moloz, cărbune, pietriș; 8, pământ cenușiu-castaniu, moloz, cărămidă spartă; 9, moloz; 10, moloz, cărămidă spartă; 11, nisip; 12, cărbune.

dezvelirea resturilor laturii corespunzătoare a zidului de incintă, permițând cunoașterea traseului acestuia. În 1983 au fost căutate resturi ale construcțiilor care vor fi existat în această zonă. Zidul de incintă din sec. al XVII-lea, gros de aproape 1 m, se ridică pe fundația de piatră spartă și mortar, adâncă de circa 0,80 m, care taie depunerile corespunzătoare etapelor de locuire anterioare. Intervențiile tîrzii sînt aici foarte numeroase. O imensă groapă - pornind de la circa 2,30 m de zid, cu o lățime de peste 6 m, plină cu moloz, cărămidă spartă și materiale moderne - a distrus toate urmele vechi existente, împiedicînd cercetarea eventualelor construcții aflate în această parte, care pot fi bănuite după numeroasele resturi de cărămidă și piatră. Urme ale unui pavaj de cărămidă spartă și mortar s-au observat la un nivel corespunzător sec. XVIII-XIX, la o distanță de circa 9,50 m de zid.

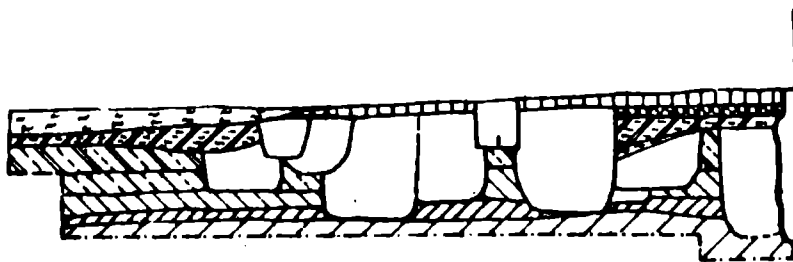
Cercetările din anul 1983 au fost completate de sondaje executate pe latura de nord a ruinelor bisericii de pe fosta stradă a Rapsodiei. Acestea au arătat că, la vest de absida nordică, contrafortul are fundația țesută cu cea a zidului din a doua jumătate a sec. ai XV-lea, în timp de fundația contrafortului de la est de aceeași absidă este adosată, aparținînd etapei din sec. ai XVII-lea. Este posibil ca la această dată să fi fost executată o îngroșare a unui eventual contrafort datînd din etapa anterioară. Un sondaj săpat în interior, în dreptul proscomidiei, nu a dus la descoperirea unor urme care să fi aparținut primului lăcaș ridicat în acest loc, la sfîrșitul sec. ai XIV-lea.

Materialele arheologice descoperite în 1982 și 1983 se adaugă celor caracteristice pentru cultura materială urbană provenind din zona ansamblului Stelea.

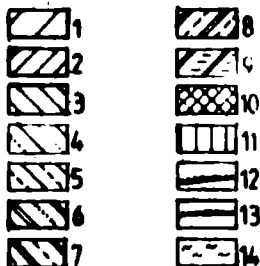
În privința ceramicii, fragmentele descoperite aparțin unor tipuri variate, caracteristice pentru principalele etape de locuire documentate. De la sfîrșitul sec. ai XIV-lea și începutul sec. ai XV-lea datează fragmente de borcane cu buza răsfrîntă în formă de streășină, găsite în număr destul de mare în complexele de locuire, de oale cu o toartă cu buza dreaptă, precum și unele fragmente de străchini smălțuite, decorate în tehnica sgraffito. Pot fi datate în sec. ai XV-lea și al XVI-lea fragmente de ulcioare nesmălțuite cu dungi lustruite sau dungi realizate cu angobă albă, sau cu buza smălțuită, precum și altele aparținînd unor străchini smălțuite. Ceramica din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, smălțuită sau nesmălțuită, este bine reprezentată prin fragmente de oale, căni, străchini și farfurii.

Numeroase sînt fragmentele de cahle descoperite. Cahle-borcan cu gura rotundă, întregi sau întregibile, cu forme înalte, zvelte și diametrul mic, sau ou forme mai bombate, au fost găsite în apropierea casei sau în complexul de locuire din S.25. Fragmente de cahle ornamentale dreptunghiulare, smălțuite sau nesmălțuite, decorate cu reprezentări ale Sf. Gheorghe sau cu motive vegetale, au fost descoperite în interiorul clădirii, în partea de sud, și în jurul ei. Au fost găsite și fragmente de

S. 31 Profil vestic

LEGENDĂ

S.32 Profil vestic

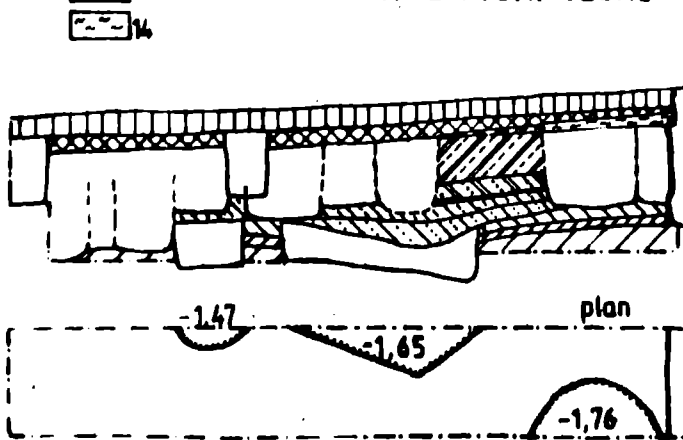

Fig.6.-Tfrgoviște, ansamblul Stelea, 1983: a, profilul vestic al S.31; b, profilul vestic al S.32. Legenda; 1, sol viu roșcat; 2, humus; 3, pământ castan. - cenușiu, pigmenți cărbune; 4, pământ castaniu roșcat, urme cărbune (depuneri sec.XIV-XV) ; 5, pământ cenușiu-castaniu, urme cărbune, chirpici (depuneri sec.XV - prima jumătate a sec.XVI); 6, pământ brun-cenușiu , pigmenți cărbune; 7, pământ cenușiu deschis, moloș, cărămidă (depuneri sec.XVI); 8, pământ cenușiu granulos; 9, pământ cenușiu închis, pigmenți moloș (depuneri prima jumătate a sec. XVII); 10, pământ cenușiu, urme moloș (depuneri a doua jumătate a sec.XVII- sec.XVIII); 11, nivelări moderne; 12, pietriș; 13, moloș; 14, mortar.

olane, care acopereau clădirea de la nord de turn în sec. al XVII-lea.

Trebuie menționată descoperirea - în complexul de locuire din S.25 - a unei săpăligi și a unui cosor de fier. Între alte obiecte se mai numără o paftă de os, o cataramă de fier, câteva podoabe din bronz - un cerceț, o verigă, un inel cu verigă lată și chaton îngust, dreptunghiular.

Materialul numismatic descoperit în 1982 cuprinde, între altele, mai multe monede din sec. al XVI-lea. Cu prilejul săpării unui șanț de canalizare au fost găsite într-o căniță 21 monede - dinari din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. În 1983, în condiții stratigrafice care nu pot fi însă socotite concludente - antrenate în umplutura gropii unui mormânt deranjat (în S.32) - au fost găsite laolaltă câteva monede, între care trei de la Ferdinand I de Habsburg (două cu data 1546 și respectiv 1564), precum și una de la Rudolf II emisă în 1597, împreună cu alte urme mai tîrzii. Faptul că monedele sînt perforate indică proveniența lor din morminte aferente desigur bisericii aflate în apropiere. Există astfel temeieri pentru a presupune că dala de început a ctitoriei spătarului Stelea este anterioară primei mențiuni documentare cunoscute, din 1582. Condițiile de descoperire a monedelor menționate impun bineînțeles discernămînt în aprecierea valorii lor de datare. Dintr-un mormânt provine un inel din aliaj de argint cu decor incizat, databil în sec. al XVI-lea sau al XVII-lea.

Săpăturile arheologice efectuate în 1982 și 1983 în zona ansamblului Stelea au putut completa cu elemente semnificative datele obținute prin cercetările anterioare. S-au obținut noi precizări și detalii în legătură cu clădirile de zid ridicate la sfîrșitul sec. al XV-lea, precum și despre elementele ansamblului din sec. al XVI-lea și al XVII-lea. A fost confirmată, prin sondarea suprafeței rămase încă necercetată, temeinicia presupunerii că lăcașul ctitorit în a doua jumătate a sec. al XVI-lea este primul edificiu de cult ridicat pe acest loc, precizare de o importanță deosebită. Toate acestea completează rezultatele obținute în celelalte campanii de săpături. Datorită cercetărilor arheologice a putut fi cunoscută succesiunea diferitelor etape de locuire, existența în această zonă a orașului Tîrgoviște a unor locuințe sau amenajări anexe semifngropate în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, locuințe mari de lemn cu pivniță, puțin mai tîrziu, clădiri de zid la sfîrșitul sec. al XV-lea, descoperirile reflectînd în mod concludent dezvoltarea diferitelor caracteristici urbane.

Prezintă un interes aparte descoperirea și cercetarea construcțiilor de zid de la sfîrșitul sec. al XV-lea, construcții de caracter laic, conform observațiilor pe deplin confirmate de rezultatele ultimelor săpături. Se poate presupune - după cum am mai arătat - că aceste clădiri au ajuns în stăpînirea spătarului Stelea, fiind cuprinse și continuîndu-și existența în ansamblul monastic ctitorit de acesta. Rosturile clădirii de ample proporții, cu un plan încă nefîntînit, lîngă care avea să fie ridicat turnul clopotniță, rămîn sub semnul întrebării. Se poate presupune o utilizare legată de activitatea economică, de negoț; știm că Stelea este numit "cupeț" în pisania ctitoriei lui Vasile Lupu. Săpăturile arheolo-

gice au făcut posibilă cunoașterea ansamblului din sec.al XVI-lea, în care vechea biserică a Stelei se remarcă prin pridvorul care înconjură pro-naosul, precum și amplele lucrări de la mijlocul sec.ai XVII-lea, datorate inițiativei domnului Moldovei Vasile Lupu.

Rezultatele cercetărilor de la ansamblul Stelea din Târgoviște - căroră li se adaugă cele, remarcabile la rîndul lor, obținute în zona învecinată dinspre sud-est, dovedesc însemnătatea investigării arheologice a vechilor centre orășenești pentru rezolvarea problemelor privind originea și evoluția vieții urbane, precum și pentru mai buna înțelegere a valorilor arhitecturale pe care aceste așezări le cuprind.

NOTE

- 1 Lucrările de amenajare a zonei ansamblului Stelea din Târgoviște au început în mai 1982. La efectuarea săpăturilor arheologice a participat pe toată durata lucrărilor (iunie-august) P.Diaconescu, iar în iunie 1982 dr.Gh.I.Cantacuzino. Cercetările de arhitectură se datorează arh.Cornel Ionescu, care a întocmit proiectul de restaurare al clădirii de la nord de turn. Coordonator al cercetărilor arheologice din Târgoviște, efectuate cu fondurile Muzeului Județean Dîmbovița, a fost în 1982 dr.N.Constantinescu. Cercetările arheologice din 1983 la ansamblul Stelea au fost efectuate de Gh.I.Cantacuzino și G. Mihăescu,
- 2 Gh.I.Cantacuzino, G.Mihăescu, Cr. Moiescu, în Studia Valachica, Târgoviște, 1970, p.173-178; Gh.I.Cantacuzino, în "Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă", XLIII, nr.1, 1974, p.39-42.
- 3 Gh.I.Cantacuzino, P.Diaconescu, G.Mihăescu, în rapoartele privind cercetările arheologice în zona centrală a Târgoviștei prezentate la sesiunile anuale de rapoarte de la Brașov, martie 1981, și Vaslui, martie 1982 (vezi Materiale și cercetări arheologice. A XV-a sesiune de rapoarte, Brașov, 1981, București, 1983, p.508-512).
- 4 Au fost săpate în 1982 următoarele secțiuni: S.24, în zona construcțiilor de la sud de turn; S.25, între latura vestică a casei de la nord de turn și zidul de incintă exterior; S.26, perpendicular pe latura vestică a casei, la nord de S.25; S.27, în zona ruinelor de la sud de turn, la nord de S.24; S.28 și S.29, perpendiculare pe latura nordică a incintei exterioare; S.30, perpendicular pe latura vestică a incintei exterioare, în dreptul S.24; casetele: C.1, în zona ruinelor de la sud de turn; C.2, la nord de poarta de intrare în incinta exterioară; C.3 și C.4, pe latura nordică a clădirii de lângă turn. În interiorul clădirii au fost săpate secțiuni transversale în încăperile din extremitățile de nord și sud, secțiuni longitudinale în celelalte încăperi de pe latura de est (încăperile nr.4, 5, 7, 9) și în două încăperi de pe latura de vest (încăperile nr.8 și 10). În 1983 au fost trasate două

secțiuni - S.31 și S.32 - perpendiculare pe latura de sud a bisericii Stelea; S.33 - în zona de nord-est și S.34, pe latura sudică a zidului de incintă, sondaje de verificare fiind efectuate în clădirea de la nord de turn și la ruinele din fosta stradă a Rapsodiei.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES A L'ENSEMBLE STELEA DE TÎRGOVIȘTE - 1983

Résumé

Les fouilles archéologiques effectuées à l'ensemble Stelea de Tîrgoviște en 1983 ont mis à jour des restes d'habitation datant de la fin du XIVe et du début du XVe siècle. On a obtenu des renseignements sur les constructions datant de la fin du XVe siècle et spécialement sur l'édifice situé dans la zone nord-ouest de l'ensemble, construction de grandes proportions - environ 29 m de longueur - qui précède l'ensemble monastique fondé par le spathaire Stelea au dernier quart du XVIe siècle. Les recherches ont permis de suivre les transformations subies par le bâtiment errigé sur la même place au milieu du XVIIe siècle et aussi de préciser certains aspects concernant les ruines de la zone ouest de l'ensemble. On a prouvé l'absence d'un édifice de culte antérieur à l'église errigée au cours de la deuxième moitié du XVIe siècle et, en conséquence, le caractère civil des constructions antérieures. Les recherches archéologiques ont fourni d'importants renseignements sur l'évolution de l'ensemble urbain médiéval de Tîrgoviște.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig.1.-Tîrgoviște, l'ensemble architectural Stelea. Le plan des fouilles.

Fig.2.-Le plan des fouilles au bâtiment de la partie nord-ouest de l'enceinte.

Fig.3.-Profil de la paroi nord du sondage 26.

Fig.4.-Profil de la paroi nord du sondage de la pièce no.2 du bâtiment de la partie nord-ouest de l'enceinte.

Fig.5.-Profil de la paroi est du sondage effectué dans les pièces no. 8 et no.10 du bâtiment de la partie nord-ouest de l'enceinte.

Fig.6.- a) profil de la paroi ouest du sondage 31; b) profil de la paroi ouest du sondage 32.